

Farklı Ülkelerdeki Yaşlanma Araştırmalarına Yakından Bakmak

Detailed Examination of Aging Studies in Different Countries

Şentürk, M. (Ed.). (2021). *Dünyada yaşlanma araştırmaları*. Nobel Akademik Yayıncılık, 228 s., ISBN: 978-625-417-213-7

Ayşe Özsoy¹ 

Anahtar Kelimeler: Yaşlanma, Dünyada Yaşlanma Çalışmaları, Boylamsal Veri, Nicel Yöntem, Panel Araştırma

Keywords: Aging, Aging Research Around The World, Quantitative Method, Panel Research, Longitudinal Data

Dünyada Yaşlanma Araştırmaları başlığı ile 2021 yılında Darülaceze Vakfı ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Araştırma Merkezi işbirliğinde yayıma hazırlanan eser Türkiye Yaşlılık ve Emeklilik Araştırması Etüt Projesi'nin (TÜYA) çıktılarında biri. Çok yazarlı bir kitap olmasına rağmen proje kapsamında yapılan literatür derlemesinin bir sonucu olan bu kitabın, hazırlık sürecinde yazarların yazım tarzı ve metin içeriği konusunda ortak bir temelde hareket ettiği görülebilir. Türkçe ve İngilizce kaynakların yanı sıra Almanya, Latin Amerika ve Fransa bölümlerinde yazarların Almanca, İspanyolca ve Fransızca eserlere ulaşması kitabın Türkçe literatüre olan katkısını artırdığı söylenebilir.

11 bölümden oluşan kitap Murat Şentürk tarafından kaleme alınan “Yaşlanmayı Araştırmak” bölümü ile başlıyor. Yaşlanma araştırmalarının tarihsel gelişimine ek olarak konunun önemine ve konu ile ilgili aktörlere de yer verilen bölümde, yaşlanma ve yaşlılık çalışmalarına ilgi duyan herkes için alanı tanımaya dönük yaklaşım ortaya koyuluyor. İkinci bölümden itibaren ise kitap iki kategori halinde yaşlanma araştırmalarını konu ediyor: Bunlardan biri boylamsal ve ulusal düzeyde temsil edici araştırmalar iken, ikinci kategoride ise nüfusun yaşlanması sürecini modernleşme ile birlikte uzun bir tarihsel sürece yayılarak tecrübe eden üç ülkeden örnekler yer alıyor.

¹ Sorumlu yazar: Ayşe Özsoy (Yüksek Lisans Öğrencisi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye. E-posta: ayse.ozsoy@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5781-3581

Atf: Özsoy, A. (2023). Farklı ülkelerdeki yaşlanma araştırmalarına yakından bakmak [Murat Şentürk'ün “Dünyada yaşlanma araştırmaları” adlı eserinin değerlendirmesi]. *Senectus*, 1, 131-134. <https://doi.org/10.26650/senectus.2023.1.1.0004>

Yaşlanma araştırmalarının incelenmesine, tüm dünyada boylamsal yaşlanma araştırmalarının temelini teşkil eden Sağlık ve Emeklilik Araştırması (HRS) ile başlanıyor. Ferhan Saniye Palaz tarafından kaleme alınan bölüm taktiksel olarak okuyucuyu kitapta yer alan diğer araştırmaların çıkış noktası ile tanıştırmaya işlevi de görüyor. Ardından gelen üçüncü bölüm de yine yaşlanma araştırmalarının tarihsel ve yöntemsel gelişimi dikkate alınarak Merve Ayar tarafından yazılan İngiltere Boylamsal Yaşlanma Araştırması'na (ELSA) ayrılıyor. Dördüncü bölümde, Ferhan Saniye Palaz'ın okuyucuya sunduğu HRS ve ELSA'nın çok uluslu bir kardeş çalışması olan Avrupa Sağlık, Yaşlanma ve Emeklilik Araştırması (SHARE) karşımıza çıkıyor.

“Latin Amerika ve Karayipler’de Yaşlanma ve Emeklilik Araştırmalarına Genel Bakış” bölümü Jose Rafael Medeiros Coelho tarafından kaleme alınıyor ve mevcut İngilizce literatürün sınırlılıklarını aşarak okuyucunun farklı coğrafya ve kültürlerde yaşlanma tecrübesinin anlaşılmasına katkı sağlıyor. Kitapta yer verilen ve HRS'nin kardeş araştırmaları arasında yer alan bölümlerden biri de Küresel Yaşlanma ve Yetişkin Sağlığı Araştırması (SAGE) Muhammet Akkaya'nın yazarlığında yerini alıyor. Bu bağlamda ele alınabilecek son bölüm ise Elif Altundere tarafından yazılan Avustralya’da Yaşlanma Araştırmaları (ALSA) bölümü olarak karşımıza çıkıyor.

Kitabın ele aldığı yaşlanma araştırmalarında ikinci kategori nüfusun yaşlanmasını benzer bir süreçle tecrübe eden Fransa, Hollanda ve Almanya örnekleri oluşturuyor. Bu üç ülkenin incelendiği bölümler diğerlerinden ayrılarak HRS, ELSA ve SHARE gibi tek bir araştırmaya odaklanmak yerine, söz konusu ülkelerde yaşlanma çalışmalarının gelişimini ele alıyor. Bu bağlamda Saliha Kocaman Wilutzki tarafından ele alınan “Almanya’da Yaşlanma Araştırmaları ve DEAS” bölümünde Almanya’da yaşlılık ve yaşlanma araştırmaları, gerontoloji biliminin doğuşu ve zaman içerisindeki gelişimi sunuluyor. “Fransa’da Yaşlılık ve Yaşlanma Araştırmaları” bölümünde Şeyda Sevde Tunçbilek Fransa’da ulusal ve uluslararası düzeyde yürütölen yaşlılık araştırmalarına ilişkin genel bir çerçeve çiziyor. Yaşlanma çalışmalarının gelişimine odaklanan son bölüm olan “Hollanda’da Yaşlanma Araştırmaları ve LASA” bölümünde ise Fatma Nur Tanyeri Hollanda'nın en köklü araştırmalarından biri olan Boylamsal Yaşlanma Araştırması'nı (LASA), Hollanda’da yaşlılık ve yaşlanma çalışmalarını ülkenin demografik ve sosyal politika alanındaki gelişmeleri ile birlikte inceliyor.

Kitapta Türkiye’de yaşlanma ve yaşlılık konulu araştırmalara da yer veriliyor. Furkan Başarslan'ın okuyucu ile buluşturduğu “Türkiye’de Yaşlanma Araştırmaları” bölümü geçmişten günümüze ülkemizde yapılmış konu ile ilgili araştırmaları kitabın ilk bölümlerinde izlenen yöntemi devam ettirerek sunuyor.

Kitabın bölümlendirilmesinde izlenen ikili kategori, bölümlerin kurgusunda da kendisini gösteriyor. HRS ve kardeş araştırmalarını ele alan bölümlerde öncelikle ülkelerin yaşlılık ve yaşlanma konusunda yaptıkları çalışmaların tarihsel arka planı

inceleniyor. Ardından ilgili araştırmanın “Araştırma Tasarımı ve Yöntemi, Örneklem Tasarımı, Temaları ve Veri Toplama Araçları, Veri Toplama Teknikleri” olmak üzere teknik ve yöntemsel ayrıntılarına yer veriliyor. Son olarak da ilgili araştırma ile elde edilen veriye erişim imkanlarından bahsediliyor. İkinci kategoride yer alan “ülke değerlendirmelerinde” ise ilgili ülkelerin günümüze kadar ulusal ve uluslararası düzeyde gerçekleştirdikleri yaşlanma araştırmalarına yer verildiği gibi, bu ülkelerde yaşlanma ve yaşlılık literatürünün tarihsel gelişimi ve bu alandaki bilimsel çalışmaların geçmişi de konu ediliyor.

Kitabın çıktılarında biri olduğu TÜYA projesi Türkiye’de yaşlılık ve yaşlanma konularında yürütülen çalışmaların öneminin giderek arttığı göz önünde bulundurularak tasarlandığı ve farklı ülkelerde yaşlanan nüfusu ele almak için yapılan araştırmaların detaylı incelemesinin yapıldığı gözlemleniyor. Kitapta yer alan bölümler yaşlanma araştırmalarında pek çok ülkenin tecrübesini ve bilgi birikimini bir araya getirerek Türkçe yaşlanma çalışmaları literatürüne katkıda bulunmayı amaçlıyor. Bu kapsamda çok disiplinli yaşlılık ve yaşlanma araştırmaları demografik özellikler, sağlık, emeklilik, ekonomik durum ve sosyal hayat başlıkları üzerinden inceleniyor. Türkiye’de yaşlılık ve yaşlanma araştırmalarının 2000’li yıllarda gündeme geldiği söylenebilir. Bu kitap Dünyada yapılan yaşlanma araştırmalarının son 30 yılda boylamsal araştırmalara yönelmesi deneyimini ve temel bilgilerini Türkçe literatüre aktararak Türkiye’de yaşlanma araştırmalarını destekleyen pratik bir kaynak olarak ele alınabilir. Araştırmaların tanıtılmasında aynı yöntemsel çerçeveyi takip etmesi de okuyucunun farklı araştırmaları kıyaslamasında kolaylık sağlıyor.

Kitabın önemli bir katkısı, sosyolojik karşılığı ile *kurumların* bilimsel araştırmaların sürekliliğinde oynadığı rolü ortaya koymasını. Ulusal düzeyde temsil edici boylamsal araştırmaların kurumsal bir arka planı olduğu görülmekte. Söz gelimi HRS’nin Michigan Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Enstitüsü ve Ulusal Yaşlanma Enstitüsü ile; ELSA’nın University College London’a bağlı Mali Araştırmalar Enstitüsü, Manchester Üniversitesi ve NatCen Sosyal Araştırmalar ile; SHARE’in Almanya’daki Max Planck Enstitüsü işbirliği ile gerçekleştirildiği gözlemleniyor. Bu kurumların anketör eğitiminden soru formundaki yeniliklere kadar araştırmanın pek çok adımında koordinasyon ve ortak karar merci tesis ettiği ve her bir ülke ve bölgede bir enstitü ya da araştırma programı üzerinden araştırmaların yürütüldüğü görülüyor.

Eserin sınırlılıklarından biri Japonya gibi yaşlanma ve yaşlılık denildiğinde ilk aklı gelen ülkelerden birinin deneyiminin ele almamış olması. Coğrafi ve kültürel bağlamı ile düşünüldüğünde Afrika kıtasındaki ülkelerin hiç yer bulmaması da önemli bir eksik olarak karşımıza çıkıyor. Okuyucunun aklına takılan bir diğer mesele de kitapta bir sonuç ve değerlendirme bölümünün yer bulmaması olabilir. Kitabın belli bir temayı (yaşlanma araştırmalarının incelenmesi) ele alıyor olması eleştirel bir sonuç ve

değerlendirme bölümü ile yaşlanma araştırmalarının ortak eksiklerinin ve bu eksiklerin hangi kurumlarca nasıl tamamlanabileceği meselesinin esere eklenmesini zorlaştırmış olabilir. Her alışma gibi belli sınırlılıklara sahip olsa da metinlerin kurgusu ve sunduğu içerik bağlamında Türkçe literatürde önemli bir eksiği tamamlayan bu çalışmayı gerontoloji, sosyal hizmetler, sosyoloji ve demografi bölümleri başta olmak üzere yaşlanma ve nüfus konuları ile ilgilenen tüm öğrencilere, yaşlı ve yaşlanan nüfusla çalışan yerel yönetim uzmanlarına, yine konu ile ilgili sivil toplum kurumlarına alanı daha iyi tanımak ve proje üretirken fikir almak için bir okuma nerisi olarak düşünebiliriz.